

Paulinus I. O d o z o r. *Moral Theology in an Age of Renewal: A Study of the Catholic Tradition since Vatican II*. Notre Dame: University of Notre Dame Press 2003 ss. XI+412.

Soborowe wezwanie do „udoskonalenia teologii moralnej” (DFK 16) stało się silnym impulsem do jej odnowy, nadania wyraźniej biblijnego charakteru, metodologicznej dojrzałości i ukazania moralności chrześcijańskiej jako „życia w Chrystusie”. W różnych środowiskach teologicznych można odnaleźć wiele przykładów takiego

nowego podejścia i wykładu nauki moralnej Kościoła. Cztery dekady tego „udoskonalania” to wystarczający czas, by dokonać analizy tego procesu i wskazać na jego zasadnicze rysy. P. I. Odozor dokonuje właśnie takiego przeglądu, wskazując na główne linie przemian i odnowy teologii moralnej. Autor pochodzi z Nigerii, jest księdzem katolickim ze Zgromadzenia Ducha Świętego (C.S.Sp.), studiował w Rzymie i w Toronto, a obecnie wykłada teologię moralną na Uniwersytecie Notre Dame w amerykańskim stanie Indiana. Jego główne zainteresowania naukowe dotyczą fundamentów moralności chrześcijańskiej, historii teologii moralnej, teologii małżeństwa oraz afrykańskiego wymiaru inkulturacji. Wcześniej opublikował m.in. *Richard McCormick and the Renewal of Moral Theology* (Notre Dame: University of Notre Dame Press 1995) i zredagował *Sexuality, Marriage and Family: Readings in the Catholic Tradition* (Notre Dame: University of Notre Dame Press 2001).

Odozor zaznacza, że inspiracją dla przygotowania tego opracowania była dla niego encyklika *Veritatis splendor*. Książka ma dwa główne cele. Najpierw chce ukazać w systematyczny sposób główne debaty i ich ocenę, jakie mają miejsce w teologii moralnej od czasu Vaticanum II, z uwzględnieniem różnorodności i pluralizmu stanowisk. Istnienie różnych stanowisk i opinii zakłada jednak, w przekonaniu autora, zasadniczą zgodę co do kwestii podstawowych, czyli zwłaszcza rozumienia dobra. Stąd książka chce również uwypuklić tę zgodę co do dobra, co czyni katolicką teologię moralną jedyną w swoim rodzaju formą dyskusji moralnej (s. 7). Całość analiz odnowy teologii moralnej dotyczy w zasadzie teologii moralnej fundamentalnej, a tylko dla zobrazowania przywoływane są niektóre zagadnienia szczegółowe.

Moral Theology in an Age of Renewal to obszerna praca, która składa się z czterech części. Najpierw uwaga zwraca się ku historycznemu, kościelnemu i teologicznemu kontekstowi odnowy teologii moralnej. W pierwszym rozdziale Autor wskazuje na główne założenia odnowy, jakie można odczytać z nauczania soborowego. Chodzi tu szczególnie o Konstytucje *Gaudium et spes* oraz *Lumen gentium* oraz Deklarację *Dignitatis humanae*. Dalej przechodzi się do encykliki *Humanae vitae* Pawła VI i licznych dyskusji, jakie ona zrodziła. Odozor chce tu ukazać wpływ, jaki te dyskusje miały na całość teologii moralnej, nie tylko na samo rozumienie ludzkiej seksualności, ale bardziej jeszcze podstawowe przekonania co do koncepcji osoby ludzkiej i jej natury. W następnym tekście wskazuje się na trzy kwestie początkowo nie wprost związane z teologią moralną, a które po Soborze przyczyniły się do udoskonalenia jej wykładu: odnowa biblijna w Kościele katolickim, rozumienie religii niechrześcijańskich oraz problem wolności. Odozor zwraca tu szczególną uwagę na wpływ teologii łaski K. Rahnera, co wielu teologów doprowadziło do przekonania, że „moralność chrześcijańska jest moralnością ludzką *par excellence*, a więc ostatecznie do zaprzeczenia, że etyka chrześcijańska jest czymś specyficznym” (s. 98).

W nawiązaniu do tego kolejne cztery rozdziały w części II odnoszą się do natury etyki chrześcijańskiej, a więc pozostają na poziomie metaetyki i epistemologii etycznej. Pojawiają się tu analizy dotyczące np. specyfiki chrześcijańskiej wizji życia moralnego wywodzącego się z Objawienia, znaczenia Pisma św. w teologii moralnej, rozumienia prawa naturalnego (szczególnie interesujące – s. 165-188), a w końcu roli Magisterium Kościoła i posoborowych dyskusji z tym związanych. Przypomina się tutaj, jak tzw.

Deklaracja waszyngtońska amerykańskich teologów (po ukazaniu się *Humanae vitae*) dała początek zorganizowanemu sprzeciwowi w Kościele (s. 203-204).

W kolejnej, trzeciej partii swojego studium Odozor zajmuje się zagadnieniem metody, stąd pojawia się tu relacja z polemiki między tzw. tradycjonalistami a proporcjonalistami, jaką wzbudziła publikacja artykułu P. Knauera o zasadzie podwójnego skutku z 1965 r. oraz ukazanie się encykliki *Humanae vitae*. Rozwój tej dyskusji doprowadził do ukształtowania się dwóch sposobów podejmowania decyzji moralnych, co Odozor relacjonuje w jednym z kolejnych rozdziałów. Przy zagadnieniu norm moralnych uważnie przedstawia dyskusje i opinie proporcjonalistów w reakcji na *Veritatis splendor* (zwłaszcza McCormicka i Cahill) i jasno stwierdza, że – wbrew swoim niektórym wypowiedziom – „proporcjoniści są rzeczywiście w niezgodzie z papieżem i całą katolicką tradycją moralną, ponieważ normy moralne, które przez całą tradycję były uważane za absolutne, według nich nie są absolutne” (s. 223-224).

Ostatnia część recenzowanej książki to próba podsumowania przedstawionego przeglądu rozwoju katolickiej teologii moralnej w okresie posoborowym. Pokazuje, gdzie w istocie jest tu miejsce na zgodę. W ostatnim rozdziale analizy dotyczą dwóch ważnych dokumentów papieskich na temat życia moralnego – *Veritatis splendor* i *Evangelium vitae*, w których Odozor widzi znaczące wypowiedzi Kościoła wobec przyszłości i dalszego rozwoju katolickiej (i nie tylko) nauki moralnej. Autor podkreśla, że – wbrew swoim początkowym wątpliwościom co do ich znaczenia dla społeczeństwa afrykańskiego – są to dokumenty, dające klucz do debaty w każdym społeczeństwie, a chrześcijanom wskazują podstawy dialogu ze współczesną kulturą. Albowiem wobec współczesnych przemian kulturowych trzeba na nowo podkreślać znaczenie każdej jednostki oraz „chronić i pielęgnować każde życie od poczęcia do grobu”. Jan Paweł II daje wszystkim chrześcijanom istotne narzędzia (normy), by stwierdzić, do jakiego stopnia „kultura jest prawdziwie ludzka, a więc jest cywilizacją miłości, albo jest szatańska, czyli jest kulturą śmierci” (s. 325).

Przy wszystkich jej wartościach, w książce Odozora dostrzega się pewne amerykańskie przechylenie i nadreprezentację amerykańskich autorów (np. wyjątkowo często i obszernie przywołuje się np. R. McCormicka, C. Currana czy J. Porter). Czasem stoją za tym, jak się wydaje, względy osobiste – o McCormicku Odozor sam wcześniej pisał, a Porter to jego obecna przełożona z uniwersytetu. Wątpliwości może też budzić, czy to konieczne, by przytaczać dziwne wypowiedzi L. S. Cahill, która dostrzega w *Veritatis splendor* „wyraźne męskie uprzedzenia” (s. 323).

Przy całej swojej staranności nie ustrzeżono się przynajmniej kilku błędów w zapisach, np. s. 379: encyklika *Fides et ratio* ukazała się w 1998 r., a nie w 1996; s. 383: angielskie tłumaczenie *Morality: The Catholic View* Pinckaersa ukazało w 2001, a nie w 2000. Niekiedy dość dowolnie autor podaje opisy wydań oryginalnych, a czasami je pomija. Warto też zauważyć, że autor w zasadzie zamiennie używa pojęć „teologia moralna” i „etyka (chrześcijańska)”, co jest coraz częstsze (choć nie powszechne) w najnowszej literaturze teologicznomoralnej.

Pomimo tych uwag opracowanie Odozora znalazło już sporo pozytywnych recenzji. Jest bowiem pierwszą, tak wszechstronną próbą przeglądu i odczytania kształtu odnowy katolickiej teologii moralnej, dla której impulsem stała się nauka Vaticanum II, a zwłaszcza DFK 16. Autor odnosi się w zasadzie do wszystkich istotnych

autorów i publikacji, jakie na różne sposoby nadawały kształt tej odnowie, choć niekiedy w kontrowersyjny sposób. Potwierdza to bardzo dobre i dojrzałe rozeznanie Odozora w całej współczesnej teologii moralnej. Tekst jest zaopatrzony w bardzo liczne i starannie przedstawione przypisy. Podaje także bogaty zestaw wykorzystanej literatury przedmiotu (s. 371-387) oraz – zawsze pożyteczny – szczegółowy indeks osobowo-rzeczowy (s. 388-412). To obszerne studium P. I. Odozora z amerykańskiego uniwersytetu w Notre Dame winno stać się konieczną lekturą dla wszystkich poważnie zainteresowanych katolicką teologią moralną i jej rozwojem w okresie posoborowym.

*Ks. Sławomir Nowosad
Instytut Teologii Moralnej KUL*